Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (трети състав)

27 юни 2013 година*

„Съдебно сътрудничество по граждански дела — Медиация по гражданскоправни и търговскоправни въпроси — Директива 2008/52/ЕО — Национална правна уредба, която предвижда процедура по задължителна медиация — Липса на основание за произнасяне“

По дело C-492/11

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Giudice di pace di Mercato San Severino (Италия) с акт от 21 септември 2011 г., постъпил в Съда на 26 септември 2011 г., в рамките на производство по дело

Ciro Di Donna

срещу

Società imballaggi metallici Salerno srl (SIMSA),

СЪДЪТ (трети състав),

състоящ се от: г-н M. Ilešič, председател на състав, г-н E. Jarašiūnas, г-н A. Ó Caoimh, г-жа C. Toader (докладчик) и г-н C. G. Fernlund, съдии,

генерален адвокат: г-жа J. Kokott,

секретар: г-н A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

— за италианското правителство, от г-жа G. Palmieri, в качеството на представител, подпомагана от г-н S. Varone, avvocato dello Stato,

— за френското правителство, от г-н G. de Bergues и г-н J.-S. Pilczer, в качеството на представители,

— за австрийското правителство, от г-н A. Posch, в качеството на представител,

— за Европейската комисия, от г-жа F. Moro и г-н M. Wilderspin, в качеството на представители,

* Език на производството: италиански.

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 11 април 2013 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на Директива 2008/52/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2008 година относно някои аспекти на медиацията по гражданскоправни и търговскоправни въпроси (ОВ L 136, стр. 3), на членове 6 и 13 от Европейска конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г., както и на член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз.

2 Запитването е отправено в рамките на спор между Società imballaggi metallici Salerno (SIMSA) srl (наричано по-нататък „SIMSA“) и г-н Di Donna относно поправяне на вредата, причинена на автомобила на последния, във връзка с което Giudice di pace di Mercato San Severino възнамерява да приложи предвидената в италианското право процедура по задължителна медиация.

Правна уредба

Правна уредба на Съюза

3 Съображения 8 и 10 от Директива 2008/52 имат следното съдържание:

„(8) Разпоредбите на настоящата директива следва да се прилагат единствено при медиация по презграничните спорове, но никоя от тях не следва да възпрепятства държавите членки да прилагат тези разпоредби и при вътрешни процедури по медиация.

[…]

(10) Настоящата директива следва да се прилага към процедури, в които две или повече страни по презграничен спор се опитват сами, на доброволни начала, да постигнат приятелско споразумение за разрешаване на техния спор с помощта на медиатор. Тя следва да се прилага към гражданскоправни и търговскоправни въпроси […]“.

4 Член 1, параграф 1 от тази директива предвижда:

„Целта на настоящата директива е да улесни достъпа до алтернативно разрешаване на спорове и да насърчи приятелското уреждане на спорове посредством насърчаване използването на медиация и осигуряване на балансирано съотношение между медиацията и съдебното производство“.

5 Член 3, буква а) от посочената директива гласи:

„[…] използват [се] следните определения:

а) „медиация“ означава структурирана процедура, независимо от нейното наименование или начина на позоваване, при която две или повече спорещи страни се опитват сами, на доброволни начала, да постигнат споразумение за разрешаване на спора между тях с помощта на медиатор. Тази процедура може да бъде започната от страните, предложена или разпоредена от съд, или предвидена от законодателството на държава членка.

[…]“.

6 Член 5, параграф 2 от същата директива предвижда:

„Настоящата директива не засяга разпоредбите на националното законодателство, съгласно които медиацията е задължителна или подлежи на стимули или санкции, преди или след започване на съдебното производство, при условие че съответното законодателство не възпрепятства страните да упражняват правото си на достъп до съдебната система“.

7 Член 7, параграф 1 от Директива 2008/52 има следното съдържание:

„Предвид обстоятелството, че медиацията следва да се провежда при условията на поверителност, държавите членки гарантират, че освен ако страните не са договорили друго, нито медиаторите, нито лицата, участващи в провеждането на процедурата по медиация, са длъжни да дават свидетелски показания в хода на граждански и търговски съдебни производства или арбитраж относно информация, произтичаща или свързана с процедура по медиация, освен:

а) когато това е необходимо поради първостепенни съображения, свързани с обществения ред на съответната държава членка, по-специално когато трябва да се осигури закрилата на интересите на деца или да се предотврати посегателство над физическата или психическа неприкосновеност на определено лице;или

б) когато разкриването на съдържанието на споразумението, постигнато в резултат на медиация, е необходимо за прилагането или изпълнението на същото споразумение.

[…]“.

Италианско законодателство

Законодателен указ № 28/2010

8 Законодателен указ № 28 от 4 март 2010 г. за прилагане на член 60 от Закон № 69 от 18 юни 2009 г. относно медиацията, целяща помирение в граждански и търговски спорове (GURI № 53 от 5 март 2010 г., наричан по-нататък „Законодателен указ № 28/2010“), е нотифициран на Европейската комисия като национална мярка за транспониране на Директива 2008/52.

9 Член 5, алинея 1 от този указ предвижда:

„Лице, което възнамерява да подаде съдебен иск или жалба във връзка със спор в областта на отношенията на етажна собственост, вещни права, делба, наследствени правоотношения, семейни споразумения, наем, заем за послужване, наем на предприятие, обезщетение за вреди, причинени от движението на превозни и плавателни средства, от лица, които носят медицинска отговорност, и от клевета посредством пресата или друга медия, застрахователни, банкови и финансови договори, е длъжно първо да изчерпи средствата на процедурата по медиация по смисъла на настоящия указ […]. Изчерпването на средствата на процедурата по медиация е условие за допустимост на иска или жалбата. Тази възможност се погасява, ако най-късно в първото съдебно заседание ответникът не направи възражение за недопустимост или тя не бъде установена служебно от съда. Ако установи, че медиацията е започнала, но не е приключила, съдът насрочва следващото съдебно заседание след изтичането на срока, предвиден в член 6. Той процедира по същия начин, когато медиацията не е започнала, но наред с това задължава страните в петнадесетдневен срок да подадат молбата за медиация“.

10 Член 6 от посочения указ гласи:

„1. Процедурата по медиация трябва да се проведе в срок, който не надхвърля четири месеца.

[…]“.

11 Член 8 от Законодателен указ № 28/2010, изменен със Закон № 148 от 14 септември 2011 г. (GURI № 216 от 16 септември 2011 г., стр. 1), урежда развитието на процедурата по медиация. Този член предвижда:

„1. При подаването на молба за медиация ръководителят на медиаторската организация определя медиатор и насрочва първа среща между страните не по-късно от петнадесет дни от подаването на молбата. […]

[…]“.

12 Член 11 от указ № 28/2010 гласи:

„1. Ако бъде постигнато споразумение медиаторът изготвя протокол, към който се прилага текстът на споразумението. Ако не се постигне споразумение, медиаторът може да направи предложение за помирение. Във всички случаи медиаторът прави предложение за помирение, ако страните по общо съгласие поискат това във всеки един момент от процедурата. Преди да направи предложение, медиаторът информира страните за възможните последици, предвидени в член 13.

[…]

4. Ако не бъде постигнато помирение, медиаторът изготвя протокол, в който излага предложението; протоколът се подписва от страните и от медиатора, който удостоверява подписите на страните или невъзможността им да подпишат. Неучастието на някоя от страните в процедурата по медиация се отразява от медиатора в същия протокол“.

13 Член 13 от посочения указ, който се отнася до съдебните разноски, гласи:

„1. Когато съдебното решение изцяло съответства на съдържанието на предложението, съдът изключва възстановяване на разноските, направени от спечелилата страна, която е отхвърлила предложението, отнасящи се до периода след като е направено предложението, и я осъжда да възстанови разноските, направени от загубилата страна през същия период, както и да внесе по сметка на бюджета допълнителна сума, която съответства на дължимата за съдебното производство стандартна такса. Членове 92 и 96 от Гражданския процесуален кодекс [Codice di procedura civile] остават приложими. Разпоредбите на настоящата алинея се прилагат и към разноските за възнаграждението на медиатора и на вещото лице, предвидени в член 8, алинея 4.

2. Когато съдебното решение не съответства изцяло на съдържанието на предложението, съдът може — поради сериозни и извънредни причини — да изключи възстановяване на разноските, направени от спечелилата страна за възнаграждението на медиатора и на вещото лице, предвидени в член 8, алинея 4“.

Министерски указ № 180/2010

14 С подзаконов нормативен акт италианското правителство приема Министерски указ № 180 от 18 октомври 2010 г., изменен с Министерски указ № 145 от 6 юли 2011 г. (наричан по-нататък „Министерски указ № 180/2010“). Доколкото се отнася до настоящото производство, член 16 от Министерски указ № 180/2010 предвижда:

„1. Възнаграждението включва разноските за образуване на процедурата и разноските за медиация.

2. Относно разноските за образуване на процедурата, включени в общото възнаграждение, всяка от страните дължи сума в размер на 40,00 EUR, която се внася от молителя при подаване на молбата за медиация и от насрещната страна при встъпването ѝ в производството.

3. Относно разноските за медиацията всяка от страните дължи посочената в таблица A към настоящия указ сума.

4. Максималният размер на разноските за медиация за всяка от определените в таблица A референтни категории:

a) може да се увеличи с не повече от една пета с оглед на особеното значение, сложност или трудност на делото;

b) трябва да се увеличи с не повече от една четвърт в случай на успешно приключване на процедурата по медиация;

c) трябва да се увеличи с една пета, ако е направено предложение по смисъла на член 11 от Законодателния указ [№ 28/2010];

d) в областите по член 5, алинея 1 от Законодателния указ [№ 28/2010] трябва да се намали с една трета за първите шест категории и с една втора за останалите категории, без да се засяга предвиденото в буква e) от настоящата алинея намаление и като не се прилага нито едно от предвидените в настоящия член увеличения, с изключение на увеличението по буква b) от настоящата алинея;

e) трябва да се намали на 40 EUR за първата категория и на 50 EUR за всички останали категории, без да се засяга прилагането на буква c) от настоящата алинея в случаите, когато в процедурата не участва никоя от страните, освен тази, която е подала молбата за медиация.

[…]

14. Допустими са отклонения от минималните размери на възнагражденията за всяка от референтните категории, определени съгласно приложената към настоящия указ таблица A“.

15 Предвидената в член 16, алинея 4 от Министерски указ № 180/2010 таблица A предвижда следното:

Стойност на спора	Разноски (за всяка от страните)
До 1 000 EUR	65 EUR
От 1 001 до 5 000 EUR	130 EUR
От 5 001 до 10 000 EUR	240 EUR

От 10 001 до 25 000 EUR	360 EUR
От 25 001 до 50 000 EUR	600 EUR
От 50 001 до 250 000 EUR	1 000 EUR
От 250 001 до 500 000 EUR	2 000 EUR
От 500 001 до 2 500 000 EUR	3 800 EUR
От 2 500 001 до 5 000 000 EUR	5 200 EUR
Над 5 000 000 EUR	9 200 EUR

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

16 Г-н Di Donna предявява срещу SIMSA иск за обезщетение за вредите, които е нанесъл на неговия автомобил електрокар на това дружество. Видно от материалите по делото, SIMSA не е оспорило фактите, но е поискало отлагане на първото съдебно заседание, за да привлече по делото застрахователната компания, при която има сключен застрахователен договор, покриващ случаите на извъндоговорна отговорност. Във връзка с това обаче то твърди, че преди да се ангажира отговорността на застрахователя, спорът следва да се разгледа по реда на предвидената в Законодателен указ № 28/2010 процедура по задължителна медиация.

17 Запитващата юрисдикция счита, че този указ е приложим към обстоятелствата в главното производство, тъй като договорното правоотношение между SIMSA и призованото да встъпи застрахователно дружество се отнася до застрахователното дело, поради което в съответствие с член 5, алинея 1 от указа спрямо него е задължително да се приложи процедурата по медиация, при неспазване на която предявеният иск ще бъде недопустим. Giudice di pace di Mercato San Severino иска да установи обаче дали, за да определи дата на следващото съдебно заседание, следва да вземе предвид срока за призоваване от 45 дена за встъпване в рамките на обжалването, или срока от четири месеца, който е необходим за провеждането на процедурата по медиация. Освен това запитващата юрисдикция споделя съмненията на SIMSA относно съвместимостта на разпоредбите на Законодателен указ № 28/2010 с правото на Съюза.

18 При тези обстоятелства Giudice di pace di Mercato San Severino решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„Допускат ли членове 6 и 13 от [Европейската] конвенция за защита правата на човека и основните свободи, член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз […], Директива 2008/52[…], основният принцип на правото на Съюза на ефективна съдебна защита и по принцип правото на Съюза като цяло въвеждането в държава — членка на Европейския съюз, на правна уредба като […] Законодателен указ № 28/2010 и Министерски указ № 180/2010 […], според която:

— съдът може в последващото съдебно производство да направи доказателствени изводи в ущърб на страната, която без наличието на основателна причина не е участвала в процедура по задължителна медиация;

— съдът трябва да изключи възстановяването на разноските, направени от спечелилата страна, която е отхвърлила предложение за помирение, отнасящи се до периода след отправянето на предложението, и да я осъди да възстанови разноските, направени от загубилата страна през същия период, както и да внесе в държавния бюджет допълнителна сума, съответстваща на сумата, която вече е платена за дължимата държавна такса (стандартна такса), ако съдебното

решение, с което се произнася по образуваното след оправянето на отхвърленото предложение съдебно производство, съответства изцяло на съдържанието на това предложение;

— съдът, като се позове на сериозни и извънредни причини, може да изключи възстановяването на разноските, направени от спечелилата страна, за възнаграждението на медиатора и на вещото лице, дори когато постановеното в съдебното решение не съответства изцяло на съдържанието на предложението;

— съдът трябва да осъди страната, която без наличието на основателна причина не е участвала в процедурата по медиация, да внесе в държавния бюджет сума, която съответства на дължимата за съдебното производство стандартна такса;

— медиаторът може, дори трябва да направи предложение за помирение дори при липсата на съгласие между страните и при неучастие на страните в процедурата;

— срокът, в който трябва да приключи опитът за медиация, може да достигне до четири месеца;

— дори след изтичането на четиримесечния срок от започване на процедурата по медиация съдебното производство може да се образува само след получаването от секретариата на медиаторската организация на съставения от медиатора протокол за липсата на споразумение, в който се излага отхвърленото предложение;

— не е изключено процедурите по медиация да се умножат — с произтичащото от това удължаване на сроковете за решаване на спора — толкова пъти, колкото са исканията, направени редовно в хода на междувременно образуваното съдебно производство;

— разноските за процедурата по задължителна медиация са поне два пъти по-големи от тези за съдебното производство, което процедурата по медиация се стреми да избегне, като разликата се увеличава пропорционално на увеличаването на стойността на спора (при което разноските за медиацията могат да бъдат над шест пъти по-големи от разноските за съдебното производство) или с увеличаването на сложността на спора (в какъвто случай може да е необходимо назначаването на вещо лице, разноските за което да се разпределят между страните в процедурата и което да подпомогне медиатора по въпроси, изискващи специални технически познания, без изготвеното от вещото лице заключение [или] получените от него данни да могат да се използват в последващото съдебно производство)?“.

Обстоятелства, настъпили след отправяне на преюдициалното запитване

19 По отправено от Съда искане за разяснения относно мотивите, които обосновават необходимостта от настоящото преюдициално запитване с оглед на разрешаването на спора в главното производство, запитващата юрисдикция посочва в своя отговор от 9 март 2012 г., че в случай на решение на Съда за несъвместимост на националната правна уредба с правото на Съюза тя няма да бъде задължена да обвързва спора в главното производство с процедурата по медиация, което ще се отрази върху изчисляването на сроковете за насрочване на съдебното заседание.

20 На 24 октомври 2012 г. Corte costituzionale постановява Решение № 272/2012, с което обявява за противоконституционни някои части от Законодателен указ № 28/2010, и по-специално член 5, алинея 1, член 8, алинея 5, както и член 13, с изключение на препратката в последния към членове 92 и 96 от Гражданския процесуален кодекс, които обаче са без значение за главното производство.

21 По-конкретно от това решение следва, че вследствие от обявяването на противоконституционността на член 5, алинея 1 от Законодателен указ № 28/2010 образуването на процедура по медиация в Италия вече не е условие за допустимостта на съдебен иск или жалба, а страните вече не са задължени да прибягват до процедурата по медиация.

22 С писмо от 14 декември 2012 г. секретариатът на Съда се обръща към запитващата юрисдикция с искане да изясни какви са последиците от Решение № 272/2012 както за висящото пред нея национално съдебно производство, така и за преюдициалното запитване.

23 С писмо от 17 януари 2013 г. запитващата юрисдикция отговаря, че поддържа своето преюдициално запитване. Тя обаче не взема становище по отражението на посоченото решение върху съдебното решение, което предстои да бъде произнесено в главното производство, нито върху относимостта на поставените на Съда преюдициални въпроси.

По преюдициалното запитване

24 От практиката на Съда е видно, че в рамките на предвиденото в член 267 ДФЕС сътрудничество между него и националните юрисдикции само националните юрисдикции, които са сезирани със спора и които трябва да поемат отговорността за последващото му юрисдикционно разрешаване, могат да преценят — предвид особеностите на всяко дело — както необходимостта от преюдициално заключение, за да могат да постановят решение, така и релевантността на въпросите, които поставят на Съда. Следователно, след като поставените въпроси се отнасят до тълкуването на разпоредба на правото на Съюза, Съдът по принцип е длъжен да се произнесе (вж. по-специално Решение от 15 декември 1995 г. по дело Bosman, C-415/93, Recueil, стр. I-4921, точка 59, Решение от 13 март 2001 г. по дело PreussenElektra, C-379/98, Recueil, стр. I-2099, точка 38 и Решение от 9 декември 2010 г. по дело Fluxys, C-241/09, Сборник, стр. I-12773, точка 28).

25 Все пак Съдът е посочил също така, че в изключителни случаи може да разгледа условията, при които е сезиран от националния съд, за да провери собствената си компетентност. Съдът може да откаже да се произнесе по отправеното от национална юрисдикция запитване само ако е съвсем очевидно, че исканото тълкуване на правото на Съюза няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора в главното производство, когато проблемът е от хипотетично естество или още когато Съдът не разполага с необходимите данни от фактическа и правна страна, за да бъде полезен с отговора на поставените му въпроси (вж. по-специално Решение по дело PreussenElektra, посочено по-горе, точка 39, Решение от 23 април 2009 г. по дело Rüffler, C-544/07, Сборник, стр. I-3389, точка 38, Решение от 19 ноември 2009 г. по дело Filipiak, C-314/08, Сборник, стр. I-11049, точка 42 и Решение от 26 февруари 2013 г. по дело Melloni, C-399/11, точка 29).

26 Поради това следва да се напомни, че съгласно постоянната съдебна практика едновременно от текста и от структурата на член 267 ДФЕС следва, че преюдициалното производство предполага наличието на висящ пред националните юрисдикции действителен спор, по който те трябва да се произнесат с решение, което би взело предвид решението по преюдициалното производство (вж. в този смисъл по-специално Решение от 20 януари 2005 г. по дело García Blanco, C-225/02, Recueil, стр. I-523, точка 27 и цитираната съдебна практика).

27 Вследствие от решението на Corte costituzionale от 24 октомври 2012 г. обаче приложимата към спора в главното производство национална правна уредба вече не е тази, която е била взета предвид в рамките на преюдициалното запитване (вж. по аналогия Решение по дело Fluxys, посочено по-горе, точка 32). Всъщност, като е обявило някои от разпоредбите на Законодателен указ № 28/2010 за несъвместими с Конституцията, това решение е имало за последица тяхното отстраняване от националния правен ред.

28 Макар запитващата юрисдикция действително да посочва в писмото си от 17 януари 2013 г., че поддържа преюдициалното си запитване, тя все пак не уточнява по какъв начин преюдициалните ѝ въпроси остават относими към разрешаването на спора в главното производство.

29 Както обаче посочва генералният адвокат в точки 20 и 23 от своето заключение, отправените до Съда девет преюдициални въпроса имат вече хипотетично естество.

30 Всъщност първите четири въпроса се отнасят до съвместимостта с правото на Съюза на правна уредба, която допуска съдът, от една страна, да направи доказателствени изводи в ущърб на страната, която без основателна причина не е участвала в процедура по задължителна медиация, и да я осъди да внесе в държавния бюджет сума, която съответства на дължимата за съдебното производство стандартна такса (член 8, алинея 5 от Законодателен указ № 28/2010), и от друга страна, да изключи възстановяването на разноските, направени от спечелилата страна, която е отхвърлила предложението за помирение, и да я осъди да поеме разходите за медиация (член 13 от указа). Поради това въпросите се отнасят изключително до разпоредби, които са били обявени за противоконституционни. При тези условия посочените въпроси са изгубили своя предмет вследствие от направените изменения във връзка с приложимостта на спорните националноправни разпоредби.

31 По последните пет въпроса, които се отнасят до развитието на процедурата по медиация, до сроковете за нейното провеждане и до свързаните с нея разноски, следва да се посочи, както вече бе установено в точка 27 от настоящото решение, че националната правна рамка, в която се разглежда спорът в главното производство, вече не е тази, която е описана от запитващата юрисдикция в акта за преюдициално запитване. В действителност, след като член 5, алинея 1 от Законодателен указ № 28/2010 е бил обявен за противоконституционен, страните вече нямат задължение да участват в процедура по медиация. Следователно, както посочва генералният адвокат в точка 29 от своето заключение, тези преюдициални въпроси вече не са релевантни за разрешаването на спора в главното производство.

32 Оттук следва, предвид развитието с оглед на приложимото право на спора пред запитващата юрисдикция, че Съдът вече не може да се произнесе по отправените му въпроси (вж. в този смисъл Решение по дело Fluxys, посочено по-горе, точка 34).

По съдебните разноски

33 С оглед на обстоятелството, че за страните в главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (трети състав) реши:

Основанието за отговор на поставените преюдициални въпроси от Giudice di pace di Mercato San Severino (Италия) с акт от 21 септември 2011 г. по дело C-492/11 е отпаднало.

Подписи